

The article analyzes the main directions of research of the holiday, holiday spectacles and related phenomena (rituals, customs, songs, rituals, etc.) in the dissertation research of Ukrainian scientists – representatives of the social sciences and humanities.

Research methodology. To achieve the goal of the study, such general scientific methods as analysis, synthesis, generalization, etc. were used. Methodological tools of source, historical, cultural and systematic approaches were also used.

Results. Almost all dissertation research of Ukrainian culturologists, historians and art critics, in particular in the field of theory and history of culture, is devoted to the features, various aspects and elements of calendar and ceremonial holidays of Ukraine – rituals, customs, songs, folk games and more. It is noteworthy that among them the predominance of studies of regional wedding ceremonies. Unfortunately, there are not enough works of purely general theoretical cultural orientation, among which, in particular, one of the last – L. Babushka's doctoral dissertation «Festival of cultural creativity as a globalization and alterglobalization projects» on modern transformations of festivity and cultural creativity.

Novelty. For the first time in Ukrainian culturology, attention is paid to the main areas of research of the holiday and related holiday phenomena (rituals, customs, songs, rituals, etc.) in the Ukrainian humanities.

The practical significance. The results of the research can be used in further scientific and theoretical research of the holiday, holiday spectacles and their transformation in the socio-cultural conditions of today.

Key words: dissertation research, holidays, calendar and ceremonial holidays, ritual, theory and history of culture.

Надійшла до редакції 17.12.2021 р.

УДК 784:821.161.2'1

ДО ПИТАННЯ КАРТИНИ СВІТУ ОТЦЯ ОСТАПА НИЖАНКІВСЬКОГО

Молчко Уляна Богданівна – доцент кафедри музикознавства та фортепіано,
Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка, м. Дрогобич
<https://orcid.org/0000-0003-1519-6053>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.v39i.493>
u. molchko@gmail.com

Розглянуто світоглядні константи видатного політичного, суспільно-економічного, громадсько-освітнього, музичного діяча Галичини початку ХХ ст. отця Остапа Нижанківського. Визначено тип індивідуальної картину світу галицького митця. Висвітлено родинне середовище, релігійної еліти, у якому зростає і формувався світогляд о. О. Нижанківського. Проаналізовано діяльність громадсько-культурного діяча як ретранслятора української музики поза межами Східної Галичини. Описано його тісну співпрацю з М. Лисенком. Наведено його блискучі виступи на ювілейних святкуваннях та похороні наддніпрянського композитора. Охарактеризовано хорову, інструментальну, камерно-вокальну спадщину. Розглянуто впровадження ним національної соціально-економічної моделі господарювання на Стрийщині і в Галичині. Досліджено його співпрацю з політичною організацією «Підгірська рада», молодіжними товариствами «Січ», «Соколи».

Ключові слова: о. О. Нижанківський, картина світу, духовно-інтелектуальна еліта, Стрийщина, «Січ», «Соколи».

Постановка проблеми. Світові суспільно-глобалізаційні процеси ХХІ ст. ставлять перед Україною складне завдання збереження та розвитку національної ідеї в державі, бо «втрата мовно-культурної, релігійної, а відтак – етнічної ідентичності – стає питанням національної безпеки і екзистенції» [4; 69]. Забезпечити національне відродження у сучасному життєвому просторі зможе активна різнопланова діяльність духовно-інтелектуальної еліти. Українське громадянство пишається плеядою світочів, які на засадах високої духовності, патріотизму, професіоналізму піднімали нашу державу на все вищі щаблі еволюційного розвитку світового суспільства. До них належить постать отця Остапа Нижанківського. У чому полягає його феномен як провідника нації? Відповідь на це питання дасть можливість заглибитися в індивідуальну картину світу о. О. Нижанківського. Крізь призму окреслення цього філософського поняття як однієї «з форм світоглядного подання об'єктивної реальності в суспільній свідомості, що являє собою образ освоєної в практиці дійсності, компонент світогляду» [9; 271], спробуємо охарактеризувати світосприйняття о. О. Нижанківського задля глибшого розуміння унікальної знаковості цієї історичної постаті, що робить актуальною тему цього дослідження.

Останні дослідження та публікації. Світоглядні принципи о. О. Нижанківського, його унікальна особистісна сутність, як провідника українського народу, не стали об'єктом комплексного наукового дослідження.

Мета дослідження – розкрити суспільно-політичні, громадсько-культурні, життєві орієнтири о. О. Нижанківського, охарактеризувати індивідуальну картину світу митця.

Виклад основного матеріалу. Світоглядні константи зазначеного галицького діяча проявляються у висвітленні життєвої пріоритетної цінності, яка визначає тип його картини світу. Незмінним ідеалом для митця була Україна, тому картина світу о. О. Нижанківського є *україноцентричною*. Слід глибше

зосередитися на характеристиці цього поняття. Україноцентризм має такі головні риси: «у зовнішній політиці – побудова власної самостійної логічної стратегії досягнення визначених цілей у взаємовідносинах з іншими країнами (особливо сусідніми) на рівних умовах з точки зору реалізму і прагматизму; у внутрішній політиці – побудова та виконання соціально-економічної моделі розвитку країни, спираючись при цьому, здебільшого, на власні сили; у культурі – переосмислення власної історії і пошук істини в ній, підтримка національної гідності, захист національної спадщини тощо; у філософії – на все, що відбувається у світі, треба дивитися українськими очима і мати власний погляд і оцінку» [22].

Світоглядною парадигмою о. Остапа Нижанківського було родинне середовище, де традиції і звичаї «передаються в ранньому віці в умовах сімейного виховання несвідомо, а потім ці світоглядні цінності стають власними переконаннями особистості» [23; 134]. Галицький діяч народився 24 січня 1863 р. у м. Стрию у священничій сім'ї, де посвяти себе служінню Богу була закладена ще попередніми поколіннями. У роді його батька, о. Йосифа Нижанківського (пароха с. Великі Дідушичі на Стрийщині), брати о. Антон та о. Теофіл присвятили себе служінню Всевишньому. По лінії матері Йосифи Нижанківської (доньки пароха с. Завадова о. Йосифа Тишинського), невтомно трудилося на духовній ниві чимало представників цього шляхетного роду, серед котрих відоме з кінця XVIII ст. ім'я його найдавнішого репрезентанта о. Петра Тишинського. Родина о. Йосифа Нижанківського «була чисельною: дев'ятеро дітей: сини – Остап, Петро, Володимир, Юліан, Іван, Олександр, доньки – Осипа, Михайлина, Олена» [17; 176], із котрих четверо обрали священничий сан (о. Остап, о. Володимир, о. Петро, о. Олександр), а дві доньки були одружені зі священниками.

Отже, Остап формувалася як особистість у середовищі української передової верстви, основою якої були священничі роди. Дослідник А. Рудницький вказує на три об'єктивні обставини, що спонукали до формування релігійної еліти як провідника нації. По-перше, вищий ранг постав унаслідок можливості духовних осіб одружуватися, що привело до утворення священничих родин «із високою культурою, а діяльність на посту священника була тривалий час у певних родинах та у певних місцевостях спадковою» [20; 6]. По-друге, українські священничі родини стародавньо-лицарського походження «виявились тією скарбницею, що зберігала й розвивала традиції української шляхти» [20; 6–7]. По-третє, сільське приходство виконувало функції осередка культури, духовності і патріотизму, «а український священник був природним наставником села та його провідником» [20; 7]. Саме ці чинники створили ґрунт для формування картини світу о. Остапа Нижанківського.

Заглиблюючись у життєпис митця, простежуємо, що, продовживши родинні традиції, він також обирає духовний сан. І саме це відіграло ключову роль у тому, що о. Нижанківського визнано народним будителем, натхненником до боротьби за українство. У 1892 р. отець розпочинає служіння спочатку на Тернопільщині, а з 1900 р. – у рідній Стрийщині. І хоча більшість біографів галицького діяча стверджують, що священничий шлях він обрав із примусу, у зв'язку зі складним матеріальним становищем родини та негативним ставленням батька до кар'єри музиканта, однак саме цей фах дав йому можливість розкрити своє покликання у всій повноті, посвячуючи себе народові та національній ідеї. Ставши на шлях жертвовної праці для громади, отець загинув мученицькою смертю від кулі польських солдатів 22 травня 1919 р.

Діяльність о. О. Нижанківського на засадах україноцентризму в зовнішніх сферах позиціонувалася на рівні представлення української музики поза межами Східної Галичини. У 1891 р. «Львівський Боян» під керівництвом А. Вахнянина та о. О. Нижанківського виступив із концертами в Кракові, а також Ювілейній виставці в Празі. Хор виконував твори М. Лисенка, П. Ніщинського, а «Гуляли» о. О. Нижанківського, як зазначає Я. Колодій, «дуже сподобались чеській публіці» [12; 42]. Цими концертами виконано місію репрезентації багатой української музичної культури перед чеською громадськістю.

Творча співпраця о. О. Нижанківського з передовими світочами Великої України, яка на той час була у складі Російської імперії, представляла їм українські позиції Східної Галичини, що належала до Австро-Угорської імперії. Львівські культурно-освітні діячі відстоювали соборність наших земель. О. Барвінський, А. Вахнянин, І. Франко, К. Студинський налагодили та підтримували тісні зв'язки з композитором М. Лисенком. Варто зазначити, що отець активно популяризував його композиції. У 1885 р. з'являється видання «Музикальна бібліотека» під редакцією о. О. Нижанківського, де друкуються хорові твори М. Лисенка. «Ця співпраця дала привід до тісних контактів з галицьким диригентом» [18; 22] та започаткувала їх листування.

Націотворчим мостом, що згуртовував український народ у часи бездержавності, була могутня постать М. Лисенка. Це добре розумів о. О. Нижанківський. Його і київського композитора єднала духовна близькість, яка проявлялася у ставленні до творчості Т. Шевченка. Адже вірші Пророка будили національну свідомість як наддніпрянців, так і галичан. Пам'ятним є 1903 рік. Східна Галичина вшановувала 35-ті роковини фундатора української музики М. Лисенка. На ювілейному святкуванні

о. О. Нижанківський диригує його кантатами «Радуйся, ниво неполитая» та «На вічну пам'ять Котляревському» на слова Кобзаря, котрі виконали зведені хори галицьких «Боянів».

Ювілейні святкування фундатора української музики знайшли висвітлення у спогадах близького товариша о. О. Нижанківського академіка К. Студинського «На ювілеях Лисенка у Львові та Києві» [6; 276–287]. Цей документ спогадової літератури зафіксував націотворчі виступи на цих імпрезах А. Вахнянина, К. Студинського. У промові останнього наголошується, що Лисенко для галицької і буковинської громад є «символом соборности українських земель» [6; 282], який «своєю появою скріпляв зв'язки і давав доказ, що Вона (соборність. – У. М.), для нас всіх єдина й дорога, залишається нашою мрією й метою, що її чимскоріше діб'ємося, бо така наша воля, й така наша думка, і така наша праця, що може довести тільки до нашої соборности» [6; 282].

2 і 3 січня 1904 р. у Києві відзначали ювілей М. Лисенка. Серед делегатів зі Східної Галичини був о. О. Нижанківський. Виступи на цій академії звучали українською мовою, що дуже зворушило публіку та створило радісно-емоційну атмосферу. Увечері відбувся бенкет, на якому від галичан виступили В. Шухевич, о. О. Нижанківський, К. Студинський. Кожна промова була патріотично піднесеною. Після повернення до Львова о. Остап сказав пророчі слова: «Мусимо мати Україну!» [2; 85], чим утвердив на віки свій україноцентристський світоглядний пріоритет.

Власне о. О. Нижанківському, що стояв на позиціях розбудови нації і був поборником єдності держави Україна, випала важлива місія очолити делегацію зі Львова на похорон наддніпрянського корифея української музики М. Лисенка. Тут була виголошена знаменита промова отця. Її глибока змістова наповненість позиціями україноцентризму не залишилася поза увагою громадськості і тому публікувалася у київських та галицьких часописах. Текст цього виступу зафіксований українським театральним критиком Вс. Чаговцем у статті «Похорони Н. В. Лисенка. Къ тихому пристанищу» [24; 5] на сторінках «Кіевской мысли», ознайомлення з яким дає нам змогу оцінити ораторські якості о. О. Нижанківського. Це раритетне видання є малодоступним для широких верств сучасних читачів, тому слушно навести об'ємний уривок із публікації київського журналіста.

Він пише: «Наибольшей силой, обьянной настоящимъ талантомъ оратора-трибуна, воспитанного въ атмосфере политическихъ речей съ красивой архитектурной стройностью западно-европейскаго церковного красноречія, отличалась речь сеймового депутата, б. галиційскаго священника, доктора изящныхъ искусствъ, Остапа Нижанковскаго...

Красивое, резко очерченное лицо, седые, вьющіеся волосы, свободный, выразительный жестъ и благородный ритмъ речи – все импонировало въ высшей степени...

Онъ говоритъ свободно, какъ художникъ...

– «Я остановлюсь только на трехъ моментахъ, взятыхъ изъ богатой и сложной жизни отошедшаго отъ насъ великаго певца и поэта.

Первый момент – тридцать летъ тому назадъ, когда въ австрійской Украине были услышаны первые звуки народныхъ песенъ, собранныхъ Лисенкомъ.

Нашъ народъ и до этого времени имель свои песни... Но какія были это песни? Странная и пестрая смесь немецко-итальяно-чешско-польскихъ мелодій...

Это не были песни Украины... Это только печальный пережитокъ.

И въ это время упадка народной поэзіи – мы получили первый сборникъ Лисенка:

– Quodlibet.

Трудно было сразу воспринять народу эти песни въ засоренную душу. Но красота и правда победили. И теперь Лисенко – нашъ народный кобзарь, нашъ народный поэтъ ...

И это признание онъ услышалъ отъ насъ во второй моментъ интересующей меня эпохи – въ славный день его юбилея, когда Галиція поклонилась своему певцу и возложила на него венокъ славы...

И вотъ третій моментъ – смутный и безкрайно печальный... Мы у раскрытой могилы» ...

Сюда мы сносимъ все наши лучшие порывы, все наши чувства, и споемъ ему последнее слово подъ звуки траурнаго марша, имъ-же написаннаго:

– Вмер батько наш, тай покинув нас...

Но отъ этой смерти, отъ этой могилы – вечно будетъ разноситься дыханіе неумирающей красоты.

Красоты народной души, выраженной въ народной песне...» [24; 5].

Ще одним промовистим фактом україноцентристської позиції о. О. Нижанківського є історія з китаїкою, якою була покрита труна М. Лисенка. Галицька делегація, прагнучи мати в себе цю безцінну реліквію – символ об'єднання двох частин України, взяла її з собою. Про цю «Червону китаїку» згадує В. Чаговець [24; 5]. Коли поліція хотіла ліквідувати її, о. О. Нижанківський став в обороні цієї знакової речі – уособлення соборності нашої держави – сказавши: «Не руш! Це – наше!» [21; 73].

Дописом В. Шухевича «Похорони Миколи Лисенка» відгукнувся на смерть фундатора української нації львівський щоденник «Діло», в якому також передані основні моменти виступу о. О. Нижанківського. Вражаючою і зворушливою була остання частина промови отця, яка звучала найсумніше: «отсе стоїмо над домовиною співця, щоби висловити словами «Вмер батько наш!» наші почування в сю тяжку хвилину» [26; 5].

Аналізуючи головні риси україноцентристської картини світу о. О. Нижанківського, слід зупинитися на його позиції щодо внутрішнього розвитку країни шляхом побудови та впровадження національної соціально-економічної моделі господарювання у період бездержав'я. Життя українського народу в Австро-Угорщині відзначалося низьким рівнем та якістю. Скасування кріпацтва 1848 р. дало поштовх до нового технологічного підходу в галузі сільського господарства, оскільки Східна Галичина була в основному аграрним регіоном.

Вагомою часткою о. О. Нижанківського у будівництві підвалин української держави стала його суспільно-господарська діяльність. Духовний провідник мав міцні переконання, що, задіюючи власні сили, внутрішній потенціал, наш народ дійде до фінансового змужніння та займе впевнені позиції в світовому бізнеспросторі. На початку XX ст., започаткувавши молочарські спілки, отець не тільки очолив кооперативний рух на Стрийщині, але й згодом вивів його у провідну галузь прикарпатського регіону. Реально оцінюючи матеріальний стан спроможності селянства, він разом з Є. Олесницьким та о. Л. Горалевичем вивіреніми прагматичними діями причинився до утворення «Крайового союзу господарсько-молочарського», який налічував понад 100 молочарських спілок, декілька магазинів та демонстрував якісно вищі показники праці, ніж такі ж польські установи.

Значним поштовхом до втілення україноцентристської ідеї суспільного розвитку регіону стала його ініціативна діяльність при будівництві Народного Дому в Стрию. Він разом з іншими українськими священиками спочатку допомагав будівельному комітету у справі організації робочої сили, постачання матеріалів, а згодом диригував святковим концертом під час його відкриття у 1901 р. Очоливши товариство «Просвіту» в 1908–1910 [15; 142] роках, стрийський діяч входив до організаційного комітету проведення Першої хліборобської виставки у Стрию 1909 р. [16; 54].

Підвищення господарсько-матеріального добробуту селян стало для о. О. Нижанківського рівносильним жертвовому служінню людям, прояву християнської любові до ближнього. До його добрих справ належить заснування «Каси Райффайзена» в селах Завадові, Нежухові та Голобутові, яку ж сам очолив. Ця установа врятувала багато господарств від занепаду. Відомий його вислів: «Я, в першу чергу, священик, потім молочар, а у вільних хвилинах музика» [10; 350] засвідчує непорушні життєві позиції, а саме духовне провідництво на шляху боротьби за свій народ, ліквідацію зубожіння, постійну просвітницьку працю.

Розуміння того, що для здобуття України потрібне освічене патріотично виховане юнацтво, спонукає о. О. Нижанківського до праці з молоддю. Він бере участь у започаткуванні молодіжних товариств «Січ» та «Соколи» в селах Стрийщини. Священик був духовним опікуном футбольної команди Стрия під назвою «Скала», фінансував її, «зокрема придбав для неї комплект зелено-бордової форми» [14; 27]. Він очолює Окружну шкільну раду і у 1907 р. виступає за утворення в Стрийській гімназії класів з українською мовою викладання.

Суспільно-політичний рух Східної Галичини початку XX століття за соборність України не залишився поза увагою о. О. Нижанківського. Він разом з адвокатом Є. Олесницьким та іншими громадянами краю розбудовує політичну організацію «Підгірська Рада», що мала стати головною платформою у боротьбі за права українців у Стрийському повіті. Духовний провідник був обраний віцемаршалом і неодноразово головував та виступав на вічах, про що свідчать публікації на сторінках галицьких часописів, зокрема у «Ділі» [5; 4–5].

Священик відіграв значну роль у державному будівництві. У період панування Австро-Угорської імперії він очолив Повітову раду як її віцемаршал. Події Першої світової війни спонукають о. О. Нижанківського зануритися у вир боротьби за українське майбутнє. Будучи парохом с. Завадова, він 3 серпня 1914 р. «провів військову присягу для 2 500 вибраних стрільців Легіону УСС» [25; 141]. Троє його синів – Нестор, Степан і Богдан, стали січовими стрільцями і воювали за Україну. Під час визвольної війни 1918–1920 рр., а саме Листопадового зриву, священик, як голова Повітової УНРади, очолив акт передачі м. Стрия українській владі. Член родини Нижанківських композитор Остап Бобикевич, наголошуючи на україноцентристському значенні життя свого дядька, пише, що отець був «каменярем на шляху змагань нашого народу за державність і визволення з чужої неволі» [1; 6].

Україноцентризм о. О. Нижанківського найяскравіше проявився в мистецькій діяльності. Він увійшов до української культури як талановитий диригент, музично-громадський діяч, збирач фольклору, композитор. Хоча галицького Будителя слушно зачислюють до митців-аматорів, а його творчості

«характерна для української художньої традиції кордоцентричність, сердечність, задушевність почуттів» [11; 166], однак внесок о. О. Нижанківського у розвій національної культури неоціненний. Музичний хист мистецької душі священика С. Людкевич порівняв з іскрою Божого вогню, «що в ньому жевріла і виривалася на світ, щоби спалахнути ясним полум'ям» [13; 298], а про його композиторський дар він пише: «се був дуже сильний, правдивий і щирий, а до того доволі різномірний талант» [13; 298].

Будучи послідовником М. Лисенка, о. О. Нижанківський популяризує український фольклор і в такий спосіб стає на захист національної спадщини. Утвердження народно-пісенного підгрунтя відобразилося у його композиторській творчості. Доробок митця славиться хоровими творами («Гуляли», «З окрушків», «Коляди», кантатами «Витайте нам, гості», «Із низьким поклоном», «Благослови сей день» та ін.), солоспівами («О, не забудь», «Прощай, подруго моєї весни», «Ах, де ж той цвіт», «Не видавай мене замуж», «І молилася я» та ін.), опрацюванням українських народних пісень, фортепіанною п'єсою «Вітрогони». Окреслюючи «стильову домінанту» композиторського надбання о. О. Нижанківського, Л. Кияновська відзначає «яскраві ознаки романтичного світогляду, трансформованого в національній культурі і збагаченого рисами психологічної проникливості, достовірності» [11; 168].

На початку своєї життєтворчості митець виявляє великий інтерес до хорового співу. О. Залеський зауважує, що «працювати на музичному полі почав Остап Нижанківський вже на шкільній лавці (в Дрогобицькій гімназії. – У. М.) як диригент гімназійного хору, з згодом хору студентів духовної семінарії» [7; 1]. Перебуваючи на військовій службі у 1882 р., він вливається спочатку як співак, а згодом як диригент в учнівський хор «Академічного братства», піднісши його виконавську майстерність до вищих щаблів професіоналізму. Велику роль у пропагуванні творів українських композиторів здійснив молодий митець під час переведення ним так званих «артистичних прогульок» із хором «Дванадцятки» містами Східної Галичини. Власне «цим способом популяризував він (о. О. Нижанківський. – У. М.) хорове мистецтво і українську пісню, а одночасно причинявся до зросту національної свідомості галицько-української спільноти» [7, 1].

Донести до свого народу перлини музичного мистецтва через хоровий спів – це завдання, яке спонукало о. О. Нижанківського до організації співочих інституцій «Львівський Боян», «Бережанський Боян», «Стрийський Боян». Розуміючи неоціненне значення поширення творів українських композиторів, він розпочинає у 1885 р. друкувати їх ноти у видавництві «Бібліотека музикальна». Вийшло десять випусків цієї серії. Власне це видавництво «дуже поширило музичну культуру в Галичині й причинилося до зросту музичних товариств» [2; 3–4].

Захищаючи національну спадщину, а саме українську пісню, о. О. Нижанківський займається фольклористичною діяльністю. Будучи послідовником М. Лисенка, він вважав народне пісенне надбання «цілющим джерелом нашої музики, що може бути поширене нашими композиторами у глибоке, бистре русло мистецької музичної творчості» [1; 6]. У 90-х роках XIX ст. митець активно займався збирацькою діяльністю. Результатом цієї праці став рукописний збірник «Пісні народні. Зібрав і під ноти зложив О. Нижанківський», який побачив світ лише у 2016 р. [19].

Початок XX ст. відзначався зародженням у Східній Галичині української музичної освіти, формуванням мистецьких навчальних закладів. Підтримуючи національну достойність в культурно-освітніх процесах, о. О. Нижанківський очолює філію Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка в Стрию. Попри те, співпрацює як диригент у стрийському Музичному товаристві ім. Станіслава Монюшка [27; 66].

Висновок. Життєтворчість о. О. Нижанківського припала на етап зламу двох століть. Але, незважаючи на суспільно-політичні зміни і бездержав'я, діяльність духовного провідника була скерована на втілення ідеї україноцентризму у всіх сферах буття та наскрізь пронизана працею на скріплення національного духу народу.

Список використаної літератури

1. Бобикевич О. Композитор отець Нижанківський. *Шлях перемоги*. 1958. 15 черв. С. 3; 6.
2. Боднарук І. Для муз і народу. Машинопис / упор., вст. ст., примітки Г. Дем'яна. ЛНБ, відділ рукописів. Ф. 207. 85 с.
3. Боднарук І. Світлий пам'яті О. Нижанківського. *Українське слово*. 1959. Ч. 30. 4 жовт. С. 3–4.
4. Вовканич С. Глобалізаційні процеси і збереження національної ідентичності: аспекти добра і зла. *Вісник Львів. ун-ту. Серія «Журналістика»*. Львів, 2004. Вип. 25. С. 67–82.
5. Доповняючі соймові вибори в Жидачівщині. *Діло*. 1912. Ч. 75. 2 цвіт. С. 4–5.
6. Єдлінська У. Кирило Студинський: Життєписно-бібліографічний нарис. Львів, 2006. С. 276–287.
7. Залеський О. Композитор Остап Нижанківський. *Новий шлях*. 1962. 25 серп. С. 1.
8. З Перемишля (віче о. Нижанковського). *Діло*. 1912. Ч. 79. 10 цвіт. С. 6.
9. Картина світу. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ : Абрис, 2002. С. 271.
10. Качор А. Стрий – колыска українського молочарства. *Стрийщина: історично-мемуарний зб.* : у 3 т. Нью-Йорк ; Торонто ; Париж ; Сідней, 1990–1993. Т. II. С. 345–365.
11. Кияновська Л. Галицька музична культура XIX–XX ст. : навч. пос. Чернівці : Книги – XXI, 2007. 424 с.

12. Колодій Я. Остап Нижанківський. Львів : Логос, 1994. 64 с.
13. Людкевич С. Остап Нижанківський і наша суспільність. *С. Людкевич. Дослідження, статті, рецензії, виступи : у 2 т. / упорядк., ред., переклади, примітки і бібліографія З. Штундер. Львів : Дивосвіт, 2000. Т. 1. С. 296–299.*
14. Мандзюк Д. Копаний м'яч: коротка історія українського футболу в Галичині, 1909–1944. Львів : Вид-во Старого Лева, 2016. 412 с.
15. Мандрик М. Сторінки історії «Просвіти» Стрийщини. Стрий : Щедрик, 1998. 175 с.
16. Мандрик М. Стрийський Народний дім. Стрий : Щедрик, 2000. 126 с.
17. Мисько-Пасічник Р. Рід Нижанківських. *Матеріали III міжобласної генеалогічної конф. «Український родовід», 24–25 листоп., 2001.* Львів : Українські технології, 2003. С. 168–178.
18. Молчко У. Публіцистичні нариси Кирила Студинського «Нестор галицької музики – Михайло Вербицький. З нагоди 65-ліття його смерті» та «Остап Нижанківський у моїх спогадах»: навч. пос. Дрогобич : Посвіт, 2018. 304 с.
19. Нижанківський О. Народні пісні: Збірка 1891 р. / ред., показники та примітки Б. Луканюка. Львів, 2016. 100 с.
20. Рудницький А. Галицькі давні священичі родини та їх роль у національному відродженні України. *Матеріали III міжобласної генеалогічної конф. «Український родовід», 24–25 листоп., 2001.* Львів : Українські технології, 2003. С. 5–9.
21. Сов'як Р. Остап Нижанківський. Стрий : Щедрик, 2019. 256 с.
22. Україноцентризм. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 21. 04. 2020).
23. Федь В. Парадигма у світоглядно-культуротворчому процесі. *Філософія.* 2011. № 5 (112). С. 132–135.
24. Чаговець В. Похорони Н. В. Лисенко. Къ тихому пристанищу. *Кієвская мысль.* 1912. № 300. 29 октяб. С. 5.
25. Шанковський Л. Нариси історії Стрийщини. *Стрийщина: історично-мемуарний зб. : у 3 т.* Нью-Йорк ; Торонто ; Париж ; Сідней, 1990–1993. Т. I. С. 131–141.
26. Шухевич В. Похорони Миколи Лисенка. *Діло.* 1912. Ч. 259. 16 н. ст. (3 ст. ст.) падолиста. С. 5.
27. Towarzystwo muzyczne im. Moniuszki. Ilustrowany kalendarz stryjski. Stryj, 1912. Rocznik I. S. 66.

References

1. Bobykevych O. Kompozytor otec Nyzhankivskyj. [Composer Father Nyzhankivsky]. *Shlyax peremogy.* 1958. 15 chervnya. P. 3; 6 [in Ukraine].
2. Bodnaruk I. Dlya muz i narodu. [For muses and people]. *Mashynopys / upor., vst. st., prymitky G. Demyana. LNB, viddil rukopysiv. F. 207. 85 p.* [in Ukraine].
3. Bodnaruk I. Svitlij pam'yati O. Nyzhankivskogo. [Bright memory of O. Nyzhankivsky]. *Ukrayinske slovo.* 1959. №. 30. 4 zhovtnya. P. 3–4. [in Ukraine].
4. Vovkanych S. Globalizacijni procesy i zberezheniya nacionalnoyi identychnosti: aspekty dobra i zla. [Globalization processes and preservation of national identity: aspects of good and evil]. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seriya zhurnalistyky.* Lviv, 2004. Vyp. 25. P. 67–82. [in Ukraine].
5. Dopovnyayuchi sojmovi vybory v Zhydachivshhyni. [Complementary parliamentary elections in Zhydachiv region]. *Dilo.* 1912. №. 75. 2 czvitnya. P. 4–5 [in Ukraine].
6. Yedlinska U. Kyrylo Studynskyj: Zhyttyepysno-bibliografichnyj narys. [Kyrylo Studynsky: Biographical and bibliographical essay]. Lviv, 2006. P. 276–287 [in Ukraine].
7. Zaleskyj O. Kompozytor Ostap Nyzhankivskyj. [Composer Ostap Nyzhankivsky]. *Novyj shlyax.* 1962. 25 serpnia. P. 1. [in Ukraine].
8. Z Peremyshlyan (viche o. Nyzhankovskogo). [From Przemyśl (Nizhankowski Chamber)]. *Dilo.* 1912. №. 79. 10 czvitnya. P. 6 [in Ukraine].
9. Kartyna svitu. [Picture of the world]. *Filosofskyj encyklopedychnyj slovnyk.* Kyiv : Abres, 2002. P. 271 [in Ukraine].
10. Kachor A. Strij – kolyska ukrayinskogo molocharstva. [Strij is the cradle of Ukrainian dairy farming]. *Strijshhyna: istorychno-memuarnyj zbirnyk : u 3 t.* Nyu-Jork ; Toronto ; Paryzh; Sydnej, 1990–1993. Т. II. P. 345–365 [in Ukraine].
11. Kyyanovska L. Galyczka muzychna kultura XIX–XX st. : navchalnyj posibnyk. [Galician musical culture of the nineteenth and twentieth centuries.]. Chernivci: Knygy-XXI, 2007. 424 p. [in Ukraine].
12. Kolodij Ya. Ostap Nyzhankivskyj. [Ostap Nyzhankivsky]. Lviv : Logos, 1994. 64 p. [in Ukraine].
13. Lyudkevych S. Ostap Nyzhankivskyj i nasha suspilnist. [Ostap Nyzhankivsky and our society]. *S. Lyudkevych. Doslidzhennya, statyi, recenziyi, vystupy : u 2 t. / uporyadkuvannya, redakciya, pereklady, prymitky i bibliografiya Z. Shtunder. Lviv : Dyvosvit, 2000. Т. 1. P. 296–299* [in Ukraine].
14. Mandzyuk D. Kopanyj myach: kortka istoriya ukrayinskogo futbolu v Galychyni, 1909–1944. [Digging the Ball: A Brief History of Ukrainian Football in Galicia, 1909–1944]. Lviv : Vyd-vo Starogo Leva, 2016. 412 p. [in Ukraine].
15. Mandryk M. Storinky istoriyi «Prosvity» Strijshhyny. [Pages of the history of «Enlightenment» of Strij region.]. Strij : Shhedryk, 1998. 175 p. [in Ukraine].
16. Mandryk M. Strijskyj Narodnyj dim [Strij People's House]. Strij : Shhedryk, 2000. 126 p. [in Ukraine].
17. Mysko-Pasichnyk R. Rid Nyzhankivskyx [The Nyzhankivsky family]. *Materialy Tretoy mizhoblasnoyi genealogichnoyi konferenciyi «Ukrayinskyj rodovid» 24–25 lystopada 2001.* Lviv : Ukrayynski tehnologiyi, 2003. P. 168–178 [in Ukraine].
18. Molchko U. Publicystichni narysy Kyryla Studynskogo «Nestor galyczkoyi muzyky – Myxajlo Verbyczkyj. Z nagody 65-littya jogo smerty» ta «Ostap Nyzhankivskyj u moyix spogadax» : navchalnyj posibnyk. [Cyril Studynsky's

journalistic essays «Nestor of Galician music – Mykhailo Verbytsky. On the occasion of the 65th anniversary of his death» and «Ostap Nyzhankivsky in my memories»: textbook]. Drohobych : Posvit, 2018. 304 p. [in Ukraine].

19. Nyzhankivskyj O. Narodni pisni: Zbirka 1891 roku [Folk songs: Collection of 1891] / redakciya, pokazhchyky ta prymitky B. Lukanyuka. Lviv, 2016. 100 p. [in Ukraine].

20. Rudnyczkyj A. Galyczki davni svyashhenychi rodyny ta yix rol u nacionalnomu vidrodzhenni Ukrayiny. [Galician ancient priestly families and their role in the national revival of Ukraine]. Materialy Tretoyi mizhoblasnoyi genealogichnoyi konferenciyi «Ukrayinskyj rodovid» 24-25 lystopada 2001. Lviv : Ukrayynski tehnologiyi, 2003. P. 5–9 [in Ukraine].

21. Sovyak R. Ostap Nyzhankivskyj. [Ostap Nyzhankivskyj]. Stryj : Shhedryk, 2019. 256 p. [in Ukraine].

22. Ukrayinocentryzm. [Ukrainocentrism]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ukrainocentrism> (data zvernennya : 21. 04. 2020) [in Ukraine].

23. Fed V. Paradygma u svitoglyadno-kulturotvorchomu procesi. [Paradigm in the worldview and cultural process]. Filosofiya. 2011. № 5 (112). P. 132–135 [in Ukraine].

24. Chagoveczъ V. Poxorony N. V. Lysenko. Къ тыхому prystanyshhu. [uneral of N. V. Lysenko. To a quiet harbor]. Kievskaya mysl. 1912. № 300. 29-go oktyabrya. P. 5 [in Ukraine].

25. Shankovskyy L. Narysy istoriyi Stryjshhyny. [Essays on the history of Stryj region]. Stryjshhyna: istorychno-memuarnyj zbirnyk : u 3 t. Nyu-Jork ; Toronto ; Paryzh ; Sydnej, 1990–1993. T. I. P. 131–141. [in Ukraine].

26. Shuxevych V. Poxorony Mykoly Lysenka. [Funeral of Mykola Lysenko]. Dilo. 1912. №. 259. 16 n. st. (3 st. st.) padolysta. P. 5 [in Ukraine].

27. Towarzystwo muzyczne im. Moniuszki. Ilustrowany kalendarz stryjski [Musical party them. Moniuszko. Illustrated Strysian Calendar]. Stryj, 1912. Rocznik I. P. 66 [in Ukraine].

REVISITING THE ISSUE OF THE WORLDVIEW PICTURE OF FATHER OSTAP NYZHANKIVSKYI

Molchko Ulyana – Assistant Professor, Musicology and Piano Department, Institute of Musical Art, Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko

The worldview constants of the outstanding political, socio-economic, public, educational and musical figure of Galicia of the beginning of the XX century father Ostap Nyzhankivskyi have been considered. The type of Galician artist's individual worldview picture is determined. There is explained the religious elite family environment, in which the worldview of Fr. O. Nyzhankivskyi has been growing up and developing. The activity of a public and cultural figure as a repeater of Ukrainian music outside Eastern Galicia is analyzed.

His close cooperation with Mykola Lysenko is described. Brilliant performances of the father at the anniversary celebrations and funeral of the Naddnyprianshchyna composer are given. Choral, instrumental, chamber and vocal heritage are characterized. There has been studied his introduction of the national socio-economic management model in the Stryi region and Galicia. His cooperation with the political organization «Pidhirska Rada», youth societies «Sich» and «Sokoly» has been studied.

Key words: Fr. O. Nyzhankivskyi, worldview picture, spiritual and intellectual elite, Stryi region, «Sich», «Sokoly».

UDC 784:821.161.2'1

REVISITING THE ISSUE OF THE WORLDVIEW PICTURE OF FATHER OSTAP NYZHANKIVSKYI

Molchko Ulyana – Assistant Professor, Musicology and Piano Department, Institute of Musical Art, Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko

The aim – to reveal the socio-political, socio-cultural, life landmarks of Fr. O. Nyzhankivskyi, to characterize the individual picture of the artist's world.

Research methodology. Twenty-seven sources are used in the article. The author of the research relies on scientific works, which covered the life and career of the composer Fr. O. Nyzhankivsky, journalistic materials from periodicals «Dilo», «Kievskaya mysl», «Novyi Shliakh», «Shliakh Peremohy», «Ukrayinske Slovo», historical memoirs and local lore publications on the development of Galicia in the early twentieth century and research works on basic concepts of philosophy.

Novelty. On the basis of musicological research, the main worldviews of the awakener of the Ukrainian people of the beginning of the XX century, the composer father Ostap Nyzhankivskyi are characterized. On the basis of his life world, the definition of the Galician artist's world individual picture type has been determined as Ukrainian-centric. There have been listed the well-known representatives of the Nyzhankivskyi family, who contributed to the socio-political, socio-cultural development of Eastern Galicia during the period of statelessness. A review of the conducting activities of Fr. O. Nyzhankivskyi in the Czechoslovak lands and in Naddnyprianshchyna Ukraine has been conducted. The composer's heritage is analyzed, namely: choral, instrumental, chamber-vocal.

The economic growth of the region has been proved by the use of Fr. O. Nyzhankivskyi of the national socio-economic management model. His political work is covered. The activity of the priest on the introduction of classes in the Ukrainian language in gymnasiums, cooperation with the Ukrainian Sichovi Striltsi, the Skala football team, and youth associations has been studied.

The practical significance. The article will be a good basis for researchers of the personality role of the spiritual leader in the nation-building processes of Galicia in the late nineteenth and early twentieth centuries, as well

as for musicologists who study the importance of Fr. O. Nyzhankivskyi in the professional growth of Ukrainian musical art.

Key words: Fr. O. Nyzhankivskyi, worldview picture, spiritual and intellectual elite, Stryi region, «Sich», «Sokoly».

Надійшла до редакції 30.10.2021 р.

УДК [130.2:82 – 145] (398.82)

ЗВ'ЯЗОК ІЗ ПРИРОДОЮ ЯК МЕНТАЛЬНА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Уварова Тетяна Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри мистецтвознавства та загально гуманітарних дисциплін,
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса
<https://orcid.org/0000-0003-2628-7399>
skalatatjana@ukr.net

Фрейдліна Вікторія Віталіївна – викладач кафедри мистецтвознавства
та загально гуманітарних дисциплін,
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса
<https://orcid.org/0000-0002-9452-2349>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.v39i.494>
vinchester75@gmail.com

Здійснена спроба сучасного прочитання творчої спадщини видатної української поетеси Лесі Українки з точки зору репрезентації в неї провідних характеристик української ментальності. Головна увага приділена відтворенню у творчості поетеси унікального іманентного зв'язку українського народу з природою, який насичує фольклорну та міфологічну спадщину предків українців. З дитинства зачарована красою персонажів українського фольклору, глибиною космологічних поглядів давніх українців, Леся Українка мала тонке відчуття зв'язку людини зі Всесвітом, своє розуміння всеєдності макро- та мікрокосму. Сутність філософії буття, розуміння специфічних рис української ментальності відтворено в ліричному дискурсі поетеси за допомогою метафоричних образів природи та розмаїття архетипної символіки. Погляд на творчу спадщину Лесі Українки з позицій сьогодення дозволить переосмислити основи української ментальності, надати їм важливого статусу духовних зразків, формуючих сучасну ціннісну систему українського суспільства.

Ключові слова: українська ментальність, зв'язок з природою, кордоцентризм, всеєдність, Леся Українка.

Постановка проблеми. На тлі сучасного діалогу людини та природи, показовим стає новий етап переосмислення й переоцінки культурної спадщини українського народу, його унікального глибинного зв'язку з природним середовищем, проникнення світу природи в усі галузі культурного життя українців.

Пошук самоідентифікації, виокремлення яскравих рис української ментальності – актуальні завдання сьогодення. Іманентний зв'язок нашого народу з природою, який отримав своє відображення у яскравому українському фольклорі, народній творчості, в стародавніх традиціях, віруваннях, міфології потребує глибокого, досконалого вивчення. Розглянута крізь призму сприйняття видатних українських митців, ця народна філософія буття набуває пафосу мудрого вчителя, який допомагає побачити головне, розставити пріоритети у бурхливому потоці сучасності. Цілком точно висловився М. Рильський, що «великі народні поети вимовляють за свій народ, говорять від його імені, але говорять своїм голосом, у всій неповторній красі своєї обдарованості, своєї культури» [8; 31]. Саме такою є творчість Лесі Українки видатної представниці української літератури рубежу XIX-XX ст. Світоглядна позиція великої поетеси безумовно сформована епохою зламу століть, періодом трансформаційних культурних змін, але її творча спадщина не може бути замкненою у часі, вона випереджає думки сучасного їй суспільства. Кожне нове прочитання творів Лесі Українки, її авторського бачення міфологічного та фольклорного матеріалу набуває нових конотацій, народжує свіжий погляд на минуле й сучасне, вічне та минуше, стає поштовхом для більш детального вивчення спадщини поетеси.

На нашу думку, розгляд творів Лесі Українки в контексті сучасності, може відкрити нові аспекти ментальних основ української культури, дозволить побудувати зв'язуючі «містки» між минулим та майбутнім, людиною та природою.

Аналіз останніх публікацій. Своєрідність бачення світу представниками різних культур, специфіка реагування на щоденні виклики життя з позиції культурології може бути описана як деяка інтегральна характеристика, унікальна для кожного окремого етносу. Специфічний світогляд, що відтворюється у різних способах комунікації зі світом, формує важливий багатогранний феномен, особливий для окремої культури – ментальність народу.